

Alianța Organizațiilor pentru
Persoane cu Dizabilități
din Republica Moldova

AO "SOS AUTISM" Moldova
mun. Chișinău,
Str. Grenoble, 191
C/F: 1012620005753

Tel.: +37368878788
E-mail: sosautism.rm@gmail.com
autismmoldova.md

RAPORT DE MONITORIZARE

PLANUL DE ACȚIUNI 2020 AL PROGRAMULUI NAȚIONAL PRIVIND SĂNĂTATEA MINTALĂ PE ANII 2017-2021

IANUARIE - DECEMBRIE 2020

CHIȘINĂU 2021

AO "SOS AUTISM" Moldova
mun. Chișinău,
Str. Grenoble, 191
C/F: 1012620005753

Tel.: +37368878788
E-mail: sosautism.rm@gmail.com
autismmoldova.md

Raport de monitorizare Planul de acțiuni 2020 al Programului național privind Sănătatea mintală pe anii 2017-2021

AO "SOS Autism"
Viorica Vornicescu

CUPRINS

-ABREVIERI

-SUMAR

-ÎNTRDUCERE

-METODOLOGIE

-SINTEZA ACȚIUNILOR MONITORIZATE

-CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

ABREVIERI

AMP – Asisteța medicală primară

ANAS – Agenția Națională de Asistență Socială

AOPD - Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități

AO SOS Autism – Asociația Obștească SOS Autism

APL - Administrația Publică Locală

CCSM – Centru Comunitar de Sănătate mintală

CMF – Centrul Medicilor de familie

DAS – Direcția de Asistență Socială

MSMPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

PNSM – Programul național privind sănătatea mintală

SAP – Serviciul de Asistență Psihopedagogică

INTRODUCERE

Scopul raportului de monitorizare a Planului de acțiuni planificate pentru anul 2020, al Programului Național privind sănătatea mintală este de a evalua progresul implementării Programului prin analiza nivelului de implementare al acțiunilor și gradul de atingere al indicatorilor de monitorizare elaborați pentru anul 2020, precum și identificarea dificultăților de implementare a acțiunilor în anul 2020 și elaborarea recomandărilor de îmbunătățire a procesului de implementare a Planului de acțiuni pentru perioada 2022-2026.

Documentele de politici și actele normative de bază privind implementarea PNSM:

- **Inițiativa specială a OMS demarată în 2019 privind asigurarea unei acoperiri universale în domeniul sănătății mintale/ *The WHO Special Initiative for Mental Health (2019-2023): Universal Health Coverage for Mental Health*;**
- **Planul European de Acțiune în Sănătate Mintală 2013-2020 al OMS/ *The European Mental Health Action Plan 2013-2020 (OMS)*;**
- **Planul global de acțiune al OMS pentru sănătatea mintală 2013-2020/ *Comprehensive Mental Health Action Plan 2013-2020. World Health Organization 2013*;**
- **Declarația Europeană privind Copiii și Tinerii cu Dizabilități Mintale și familiile lor /*European Declaration on the Health of Children and Young People with Intellectual Disabilities and Their Families, Bucharest, 26-27 November 2010*;**
- **Convenția Organizației Națiunilor Unite din 2007 privind Drepturile Persoanelor cu Dezabilități (CDPD)/ *United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), New York, 30 March 2007*;**
- **Declarația Europeană privind Sănătatea Mintală / *Mental health action plan for Europe, Helsinki, 12-15 January 2005*;**
- **Declarației de la Alma-Ata / *International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, 6-12 September 1978*;**
- **PNSM 2017-2021 și Rapoartele de progres în implementarea acestuia în 2018-2020;**
- **Propunerile parvenite de la instituțiile/ONG din domeniu.**

METODOLOGIE

În vederea monitorizării realizării și a analizei gradului de realizare a PNSM, AO „SOS Autism” a utilizat următoarele metode:

- Analiza raportului MSMPS privind implmentarea Programului de sănătate mintală în anul 2020;
- Analiza raportelor partenerilor Programului;
- Solicitarea informației suplimentare din partea autorităților responsabile pentru implementarea Programului;
- Colectarea datelor privind funcționarea centrelor de sănătate mintală din partea managerilor CCSM, asistenților sociali, cît și beneficiarilor, prin intermediul discuțiilor de focus grupuri și chestionare.

Încadrul focus grupurilor au participat reprezentanții DASPF din 10 raioane, specialiști din CCSM din 10 raioane și 25 persoane beneficiari ai CCSM din 7 raioane. Scopul focus grupurilor a fost de a identifica problemele și obstacolele întâmpinate în domeniul dezvoltării serviciilor de sănătate mintale și realizări, recomandări pentru îmbunătățirea serviciilor CCSM.

Sistematizarea rezultatelor de monitorizare

Criteriile de apreciere a gradului de realiere a acțiunilor monitorizare au fost:

- Realizare în termemii stabiliți în plan,
- Prezentarea datelor conform indicatorilor stabiliți,
- Perioada de implementare.

Astfel acțiunile au fsot apreciate cu calificative: realizat, nerealizat, în curs de realizare:

În total au fost monitorizate 26 subacțiuni din cele 5 obiective ale Programului. Din 26 subacțiuni 9 subabctiuni au fost realizate, 17 sunt în curs de realizare.

SINTEZA ACȚIUNILOR MONITORIZATE

Obiectivul 1. Armonizarea cadrului legislativ cu asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale omului și oferirea oportunităților echitabile de atingere a celor mai înalte standarde de viață pentru persoanele cu probleme de sănătate mintală

Termen de implementare: 2017- 2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget:		
Subacțiunea 1.1.7. Elaborarea standardelor de calitate și a mecanismelor de finanțare a serviciilor pentru copii cu tulburări de spectru autist		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Acte normative elaborate: Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului specializat de intervenție în tulburări de spectru autist.	Conform raportului MSMPS, centrele funcționează conform Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului specializat de intervenție în tulburări de spectru autist și Standardele minime de calitate pentru serviciile medico-sociale prestate conform HG nr. 234/2019. AO SOS Autism aplică HG nr. 234/2019 și utilizează mecanismele de finanțare a serviciilor elaborate. AO SOS Autism a elaborat mecanismul de costificare a serviciilor Centrului medico-social și costurile serviciilor prestate sunt acoperite de CNAM partial. Standardele minime de calitate elaborate acoperă parțial necesitățile de prestare a serviciilor pentru copiii cu TSA	Acțiunea realizată
Surse de verificare	Actele normative: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=114122&lang=ro	

Termen de implementare: 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget:		
1.2.2. Abilitarea cu putere a beneficiarilor serviciilor de sănătate mintală pentru stimularea creării unor organizații/asociații de beneficiari		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Activități promovate, organizații create	Conform raportului MSMPS pentru anul 2020, privind beneficiarii capacitați cu abilități de creare a unei organizații/asociații, activitatea respectivă a avut ca scop învățarea persoanelor cu probleme de sănătate mintală cum să-și dezvăluie problema de sănătate mintală și să inspire alții oameni cu probleme de sănătate mintală în procesul de recuperare. Din cauza pandemiei activitatea nu a avut acea amploare, care a fost preconizată, dar totuși s-a pus accent pe abilitarea cu putere a beneficiarilor serviciilor de sănătate mintală. În anul 2020 nu au fost create organizații/asociații de beneficiari 3 întâlniri organizate 30 de participanți la întâlniri cu persoane cu dizabilități	Acțiunea în curs de realizare
Comentarii	În urma întâlnirilor organizate cu scopul de abilitare cu putere a beneficiarilor serviciilor de sănătate mintală nu au fost create organizații/asociații de beneficiari	

Termen 2017-2021 Responsabil Ministerul Sănătății Buget		
1.2.3. Elaborarea și aplicarea mecanismului de monitorizare a încălcărilor în cadrul acordării serviciilor de sănătate mintală		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Mecanismul de monitorizare a încălcărilor în cadrul acordării serviciilor de sănătate mintală elaborate și aplicat	Conform raportului MSMPS pentru anul 2020 nu este raportată această acțiune. Însă, în perioada 14-19 mai 2018 a fost realizat atelierul de lucru ¹ cu genericul ”Instrumentar de evaluare a calității și respectării drepturilor omului” (formator Dr. Soumitra Pathare, director al Centrului pentru Dreptul și Politica de Sănătate Mintală de la Societatea de Drept din India). În cadrul acestui curs de instruire au participat și 5 experți și specialiști din domeniul sănătății mintale din Chișinău, Soroca și Orhei care au fost instruiți în evaluarea serviciilor de sănătate mintală și monitorizarea încălcărilor din cadrul serviciilor de sănătate mintală cu ajutorul instrumentarului de evaluare a calității și respectării drepturilor omului în conformitate cu recomandările Organizației Mondiale a Sănătății (WHO QualityRights tool kit). Însă începând cu anul 2017 a fost dezvoltat Serviciul de asistență telefonică gratuită pentru persoanele cu dizabilități, prestat de Asociația Keystone Moldova, care asigură suport inclusive persoanelor cu probleme de sănătate mintală. Începând cu anul 2019, acest serviciu este contractat de MSMPS ²	Acțiunea realizată

Termen 2017-2021 Responsabil Ministerul Sănătății Buget		
1.2.4. Abordarea fenomenului discriminării și inechității privind accesul și acordarea serviciilor de sănătate mintală		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Raport de monitorizare	A fost realizat studiul privind percepția atitudinii populației asupra fenomenului de stigmă și discriminare față de sănătatea mintală și identificarea factorilor determinanți ai acestei atitudini. Volumul eșantionului a cuprins în total 3087 de respondenți structurați din opt raioane ale țării (Edinet, Soroca, Leova, Cimișlia, Ungheni, Orhei, Hîncești, Cahul), inclusiv raioanele pilot din prima fază a proiectului MENSANA.	Acțiunea realizată
Comentarii	Rezultatele studiului demonstrează că: - Nivelul de acceptare socială a persoanelor cu probleme de sănătate mintală, precum și tendința de non discriminare este relativ înaltă, iar tendința de excludere socială și de distanțare față de persoanele cu probleme de sănătate mintală este medie spre înaltă. Atitudinea mai puțin reticentă față de persoanele cu probleme de sănătate mintală, conform indicilor de variație, o deține populația din raioanele unde a fost pilotat conceptul de servicii comprehensive de de sănătate mintală comunitară. - Problema de sănătate mintală pentru R. Moldova mai reprezintă încă un stigmat, fapt demonstrat prin tănuirea acesteia în mediul public. Studiul indică	

¹ Dispoziția 207d din 11.05.2018 MSMPS

² <https://www.keystonemoldova.md/en/directions-of-activity/hotline-support-service/>

	tendința populației de a-și confesa problema de sănătate mintală mai întâi unui specialist profesionist, apoi familiei, după care prietenilor și angajatorului. - Un grad redus de stigmatizare este demonstrat de populația din raioanele pilot prin disponibilitatea mai mare (48%) de a accepta în proxima vecinătate a persoanei cu probleme de sănătate mintală
--	--

Obiectivul 2. Organizarea rețelei de servicii de sănătate mintală conform necesităților persoanelor cu tulburări psihice și asigurarea accesibilității la servicii sigure, calitative de sănătate mintală pentru adulți și copii pe tot parcursul vieții, la toate nivelurile de asistență medicală

Termen 2017-2021 Responsabil Ministerul Sănătății Buget		
2.2.5. Asigurarea accesului la medicamente psihotrope compensate în condiții de ambulatoriu pentru persoanele afectate de maladii mintale cu evoluție cronică		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Preparate compensate disponibile Cu rata de compensare 100%.	În conformitate cu prevederile Ordinului comun al MSMPS și CNAM nr.492/1139-A din 22.04.2013 „Cu privire la medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală”, cu modificările și completările ulterioare, pentru tratamentul persoanelor afectate de maladii mintale cu evoluție cronică sunt prevăzute 17 Denumiri Comune Internaționale (DCI): rata de compensare 100%: Trihexyphenidylum, Amitriptylinum, Clonazepamum, Clozapinum, Diazepamum, Paroxetinum, Risperidonum, Sertralinum, Sulpiridum, Trifluoperazinum, Haloperidolum, Levomepromazinum, Levodopum+Carbidopum; Aripiprazolum (pentru copii până la 18 ani) Rata de compensare în medie cu 30%: Escitalopramum, Memantinum și Donepezili hydrochloridum	Acțiunea realizată
Comentarii	Beneficiarii CCSM primesc medicamente conform prevederilor Ordinului comun al MSMPS și CNAM nr.492/1139-A din 22.04.2013 „Cu privire la medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală”. Pentru acoperirea cheltuielilor de tratament, din fondurile AOAM, a fost alocată suma de 18,5 mln. lei. Prin Ordinul MSMPS nr. 58/2020 pentru tratamentul tulburărilor mintale cronice și evolutive au fost distribuite în toate CCSM preparate medicamentoase psihotrope procurate din surse bugetare centralizate, conform tranșelor de livrare pentru anul 2020, în sumă totală de 2972,0 mii lei.	

Termen 2017-2021 Responsabil Ministerul Sănătății Buget		
2.3.1. Extinderea pachetului de servicii acoperite din fondurile de asigurare obligatorie de asistență medicală în cadrul asistenței medicale primare și Centrelor comunitare de sănătate mintală din raioanele-pilot		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de acte normative elaborate, Nr de servicii contractate	În perioada de implementare a Programului specialiștii din CCSM au beneficiat de instruire și conform HG 55/2012 cu privire la Regulamentul cadru a Centrului comunitar de sănătate mintală și au capacitatea să ofere următoarele servicii medico-psiho-sociale, finanțate din sursele FOAM: - consultative, de intervenție psihoterapeutice, recomandarea și supravegherea	Acțiunea în curs de realizare

	<p>tratamentului farmacoterapeutic de susținere, prescrierea medicamentelor compensate, în conformitate cu recomandările de specialitate și a ghidurilor de bună practică; - ghidarea și supervizarea medicilor de familie în implementarea practică a protocoalelor clinice naționale, inclusiv referirea beneficiarilor conform nivelurilor de asistență medicală; - depistarea precoce a tulburărilor specifice de dezvoltare și a disfuncțiilor psihopatologice la copii și adolescenți; - asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu probleme de sănătate mintală prin combaterea stigmei și sensibilizarea comunității în problemele sănătății mintale; - asistență mobilă la domiciliu și de reabilitare prin intermediul echipelor multidisciplinare, inclusive în cazurile urgențelor psihiatrice; - implementarea tehnologiilor performante orientate spre asigurarea securității beneficiarului și a calității serviciilor medicale și sociale (utilizarea standardelor, ghidurilor de tratament și protocoalelor clinice aprobate etc.); - colectarea datelor, crearea și gestionarea eficientă a bazelor de date privind serviciile medicale și sociale prestate și prezentarea, în modul și termenul stabilit, a rapoartelor și informațiilor despre activitatea Centrului.</p>	
Comentarii	<p>Servicii extinse de intervenții psihoterapeutice acoperite din fondurile de asigurare obligatorie de asistență medicală. În perioada de raportare CCSM pilot au beneficiat de instruire și sunt capabile să livreze servicii printre care:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Consultări în ambulatoriu 2. Tratament farmacologic 3. Referire la spitalul de psihiatrie 4. Eliberare de certificate ("munca comisionară") 5. Participare la comisia pentru a evalua gradul de dizabilitate 6. Tratamentul la domiciliu, prin echipa comunitară de sănătate mintală 7. Intervenții psihosociale 8. Consiliere și psihoterapie 9. Referirea la asistența socială 10. Urmărirea după admiterea în spitale 11. Facilitarea sprijinului juridic pentru beneficiari 12. Grupuri de sprijin 13. Colaborare cu asistența socială, școală, poliție 14. Sprijin / activități la centru de zi 15. Crearea și revizuirea planurilor de tratament 	

Termen 2017-2021		
Responsabil Ministerul Sănătății, Miniasterul Muncii Protecție Sociale		
Buget		
2.3.2. Elaborarea metodologiei de lucru a serviciului integrat de sănătate mintală în raioanele-pilot		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Metodologie elaborată	În raportul MSMPS și anume în Informația generalizată cu referire la implementarea în anul 2020 a Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de	Acțiunea realizată

	acțiuni pentru implementarea acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 337 din 26 mai 2017 nu este raportată această acțiune.	
Comentarii	<p>La nivel de CCSM metodologia se aplică prin accesarea serviciilor precum:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Planul de tratament creat în comun de către utilizatorul serviciului, îngrijitor și echipa CCSM cu obiective clare de tratament și puncte de monitorizare de rutină stabilite pentru revizuirea planului de tratament •Intervențiile de tratament la domiciliu pentru o criză acută •Cunoașterea clinică în detectarea și intervenția timpurie pentru a preveni admiterea la spitale, sinucideri și pentru a preveni sau întârzia cronicizarea simptomelor. •Tratamentul ambulatoriu psihiatric-psihoterapeutic integrat, în conformitate cu recomandările furnizate în protocoalele clinice naționale elaborate •Intervenții farmacologice în conformitate cu recomandările furnizate în protocoalele clinice naționale elaborate •Identificarea problemelor de sănătate mintală (ușoară și severă), inclusiv dependența / abuzul de substanțe •Asistența pacienților cu identificarea beneficiilor și oportunităților de asistență socială și completarea formularelor pentru asigurarea beneficiilor •Referirea la serviciile / resursele sociale disponibile în regiune, pe baza hărții resurselor sociale •Recomandarea cazurilor ușoare la asistența medicală primară •Referiri la serviciile de spitalizare în Spitalele Regionale sau Spitalele de Psihiatrie pentru cazurile care îndeplinesc criteriile pentru admiterea acută în spitale •Întâlnirea de coordonare a îngrijirii la admiterea și descarcarea de la serviciile de spitalizare acute din Spitalele Regionale și Spitalele de Psihiatrie și de asistența medicală primară •Acces la consultanță socială, bazată pe experți contractați la CCSM <p>Este de menționat că serviciul de sănătate mintală integrat este implementat la nivel național, nu doar în raioanele pilot, ceea ce este o realizare adițională a programului și partenerilor.</p>	

Termen 2017-2021		
Responsabil Ministerul Sănătății		
Buget		
2.4.3. Reorganizarea spitalelor de psihiatrie și dezvoltarea paturilor de intervenție în criză și celor de lungă durată		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de servicii în funcțiune	Raportul MSMPS nu include date despre serviciile în funcție Informația privind realizările la acest indicator nu sînt prezentat nici în rapoartele din anii 2018-2019.	În lipsa datelor este dificil de apreciat gradul de implementare a sub-acțiunii date
		Acțiunea în curs de realizare ținînd cont că este planificată inclusiv si pentru anul 2021
Comentarii		

Termen 2017-2021

Responsabil Ministerul Sănătății		
Buget		
2.5.1. Crearea serviciilor specializate regionale pentru copii cu probleme de sănătate mintală: centre de intervenție timpurie și centre specializate de tratament pentru copii cu tulburări de spectru autist		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de servicii în funcțiune	Activează 2 centre de intervenție timpurie - în mun. Chișinău Centrul de intervenție precoce „Voinicel” și Secția de intervenție timpurie din mun. Bălți pentru zona de Nord. În cadrul realizării prevederilor Memorandumului de înțelegere între MSMPS și ADRA Republica Cehă, ADRA Moldova și SOS AUTISM parteneri de implementare a proiectului “Ajutor pentru copiii cu tulburări de spectru autist (TSA) și alte tulburări genetice din Republica Moldova”, în mun. Chișinău a fost deschis Centru pentru persoanele cu tulburări din spectru autist A.O „SOS AUTISM”. Centru activează în baza Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului specializat de intervenție în tulburări de spectru autist (aprobat prin HG nr. 234/2019)	Ațiunea realizată
Comentarii	Prin Ordinul MSMPS nr. 1244/2019 a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a prestatorului de servicii medicale A.O „SOS AUTISM”. Centru pentru persoanele cu tulburări din spectru autist activează în min. Chișinău. Aceste servicii specializate au fost create și dezvoltate de ONG-uri ca AO SOS Autism și Centrul de intervenție precoce „Voinicel” prin proiecte și granturi ale finanțatorilor internaționali.	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget		
2.5.2. Dezvoltarea conceptelor de servicii specializate pentru persoane de vîrsta a treia cu probleme de sănătate mintală și/sau integrarea acestora în serviciile existente de sănătate mintală		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de servicii în funcțiune Concept dezvoltat	Conform Informației generalizate cu referire la implementarea în anul 2018, 2019, 2020 a Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 337 din 26 mai 2017, nu a fost raportată această acțiune.	Ațiune în curs de realizare, ținînt cont că sub-acțiunea este planificată și pentru anul 2021.
Comentarii	La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Obiectivul 3. Consolidarea capacităților specialiștilor (în domeniul sănătății și asistenței sociale) care lucrează în serviciile de sănătate mintală

Termen 2017-2021		
Responsabil Ministerul Sănătății, Ministerul Educației		
Buget		
3.1.3. Elaborarea curriculumului pentru psihologi medicali și realizarea instruirilor în domeniul psihologiei clinice și psihoterapiei		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Curriculum aprobat, Nr de persoane instruite	Conform raportului MSMPS Curricula a fost elaborată și aprobată pentru psihologi medicali de către USMF „Nicolae Testemițanu”. Însă, acest curriculum nu este publicat pentru interes public. Câte persoane au fost instruite nu se raportează în Informația generalizată cu referire la implementarea Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020	Acțiunea în curs de realizare
Comentarii	La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății, Ministerul Educației		
Buget		
3.1.4. Elaborarea curriculumului pentru psihoterapeuți comportamentali și cognitivi comportamentali și realizarea instruirilor în domeniu		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Curriculum aprobat, Nr de instruire realizate	Conform raportului MSMPS pentru anul 2020 a fost acreditat Cursul de psihoterapie cognitiv comportamentală de către Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie. Prin ordinul MSMPS nr. 223/2017, în anul 2018 (în perioada iunie 2017-iulie 2018) a fost realizat acest curs pentru 20 de specialiști din domeniul sănătății mintale (psihiatri și psihologi). În prezent sunt înrolați în studiu 24 participanți (perioada de studii 2019-2021).	Acțiunea realizată
Comentarii	Pe parcursul anului 2020 au fost formați 20 specialiști în psihoterapie cognitiv comportamentală (curs care va fi finalizat în 2022). Nr de instruire realizate nu este indicat în raportul MSMPS.	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății		
Buget		
3.1.5. Elaborarea curriculumului pentru asistenții sociali în domeniul sănătății mintale și promovarea instruirilor în domeniu		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Curriculum aprobat, Nr de instruire realizate	Conform raportului MSMPS, a fost definitivată analiza curriculei universitare (Ciclul I Licență și Ciclul II Masterat) și a formării continue în domeniul specialităților psihologie și asistență socială în 5 instituții (Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și Institutul de Formare Continuă. Această analiză a urmărit: analiza programele de pregătire a specialiștilor;	Acțiunea în curs de realizare

	înaintarea unor recomandări privind pregătirea specialiștilor din domeniile asistență socială și psihologie la compartimentul sănătate mintală.	
Comentarii	<p>În raportul MSMPS, și anume, în Informația generalizată cu referire la implementarea a Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020, indicatorii raportați nu corespund cu acțiunea data.</p> <p>Curriculum aprobat nu este, s-a efectuat numai o analiză a curriculei universitare, în urma căreia s-a ajuns la următoarea concluzie: - Majoritatea instituțiilor de învățământ care oferă studii de licență la specialitatea asistență socială și psihologie, oferă un nivel minim/de bază a disciplinelor în domeniul sănătate, sănătate mintală; - Competențele formate prin discipline și stagiile de practică nu sunt suficiente pentru ca asistentul social și/sau psihologul să activeze în domeniul serviciilor de sănătate/medicină etc. Se constată necesitatea de a urma studii de masterat, dar și formare continuă specifică domeniului particular în care sunt angajați specialiștii respectivi, reieșind din grupurile țintă a instituției; Disciplinele opționale care pot fi selectate de către studenți pentru a-și orienta formarea la masterat (clinică, social, organizațional) în majoritatea cazurilor sunt incluse în planul de învățământ de către administrația instituțiilor.</p>	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget		
3.3.1. Instruirea medicilor de familie și asistentelor medicale în domeniul sănătății mintale		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de instruirii realizate Protocol elaborat și aprobat	Dispoziția MSMPS nr. 503d/2020 instruirea medicilor de familie și a asistenților medicali în domeniul integrării sănătății mintale în asistența medicală primară, în perioada noiembrie-decembrie 2020 au fost incluși în procesul de instruire 750 specialiști din domeniul asistenței medicale primare.	Acțiunea în curs de realizare
Comentarii	Nr de Instruirii realizate nu este indicat în raportul ministerului Protocol elaborat și aprobat nu a fost efectuat. În Informația generalizată cu referire la implementarea Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020, nu sunt raportate date sau indicatori corespunzători acțiunii.	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget		
3.3.3. Dezvoltarea nursingului psihiatric și realizarea instruirilor		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Curriculum aprobat, Nr de instruirii realizate	Conform raportului MSMPS această activitate nu a fost realizată.	Acțiunea în curs de realizare ținând cont că subacțiunea este planificată și pentru anul 2021
Comentarii	La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Sănătății		
Buget		
3.3.4. Instruirea asistenților sociali din serviciile specializate în domeniul sănătății mintale		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de asistenți sociali instruiți	Conform raportului ministerului, în baza Memorandumului de înțelegere MSMPS în colaborare cu Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, în cadrul proiectului MENSANA a fost elaborat "Ghidul pentru asistenții sociali și alți specialiști din domeniul social". ³	Acțiunea în curs de realizare
Comentarii	Nr de asistenți sociali instruiți nu este indicat în raportul MSMPS, și anume, în Informația generalizată cu referire la implementarea Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020, nu sunt raportate date sau indicatori corespunzători acțiunii.	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget		
3.4.2. Elaborarea materialelor promoționale pentru promovarea modului sănătos de viață și a sănătății mintale		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de materiale promoționale elaborate	Conform raportului MSMPS, au fost elaborate și tipărite 20 000 de exemplare într-un tiraj, 5 broșuri despre cel mai frecvent întâlnite probleme de sănătate mintală (Depresie, Anxietate, Schizofrenie, Autism, Demență). Broșurile sunt publicate în două limbi. (română/rusă).	Acțiunea realizată
Comentarii		

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății		
Buget		
3.4.3. Elaborarea unui sistem de referire și a parteneriatelor în cadrul prestării serviciilor adolescenților cu probleme de sănătate mintală la nivel de raioane		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Acte normative elaborate	MSMPS și MECC cu suportul proiectului MENSANA, în parteneriat cu Liga Română de Sănătate mintală, a elaborat și a implementat programul destinat psihologilor și psihopedagogilor din serviciile educaționale raionale, precum și psihologilor din CCSM, desfășurat în perioada mai-decembrie 2020. Au fost instruiți 100 specialiști.	Acțiunea în curs de realizare.
Comentarii	Raportul statului nu include toată informația privind indicatorii stabiliți	

³ Memorandum http://lex.justice.md/UserFiles/File/2019/mo38-47md/memorandum.ro_19-b-18.pdf

Obiectivul 4. Colaborarea intersectorială pentru un sistem de sănătate mintală eficient cu accent pe grupurile social-vulnerabile expuse la factori determinanți și evenimente nefavorabile

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății, Ministerul Educației		
Buget		
4.2.3. Elaborarea și instituirea unor servicii de prevenire și linii telefonice de urgență pentru persoanele aflate în situații de criză și risc suicidal		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de servicii elaborate și instituite Nr de linii telefonice instituite	Nu este raportată această acțiune în raport și informația generalizată cu referire la implementarea Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020. Este în lucru analiza acțiunilor anti-suicid și a practicilor la nivel internațional	Acțiunea în curs de realizare, ținând cont că sub-acțiunea data este planificată și pentru anul 2021
Comentarii	La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății,		
Buget		
4.3.3. Instituirea modelului asistat de integrare socială a persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Model de asistență și integrare socială a persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale elaborat și aprobat	A fost elaborat și aprobat Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială (în continuare ANAS), pentru anii 2018-2026, prin Hotărârea Guvernului nr. 893/2018. „Case comunitare,, și „Locuințe protejate,, create pentru integrarea socială a persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale	Acțiunea în curs de realizare
Comentarii	În contextul dezinstituționalizării și transformării instituțiilor rezidențiale de către ANAS și Centrele de plasament, au fost întreprinse următoarele: - au fost evaluați toți beneficiarii Centrelor de plasament, pentru a aprecia tipul de serviciu necesar pentru dezinstituționalizarea acestora; - au fost elaborate și aprobate noi regulamentele cadru privind organizarea și funcționarea Centrelor de plasament; - au fost elaborate și aprobate Grupurile de lucru privind examinarea cazurilor de plasament și de dezinstituționalizare, și regulamentul de activitate; - au fost elaborate și aprobate Planurile de transformare a Centrelor de plasament, care stabilesc acțiunile necesare, precum și persoanele responsabile, costurile, etc., a procesului de transformare a instituțiilor din prestator de servicii rezidențiale în prestator de servicii sociale comunitare destinate persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale; - întru realizarea Planurilor de transformare și dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități din Centrele de plasament și asigurarea unui trai independent în comunitate din mijloacele financiare ale acestora au fost procurate imobile și create servicii sociale „Locuință protejată”, ”Casă comunitară” Casa comunitară https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119941&lang=ro Locuința protejată https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119927&lang=ro#	

Obiectivul 5. Sporirea nivelului de sensibilizare față de problemele de sănătate mintală și mobilizarea comunității pentru incluziunea socială a persoanelor cu probleme de sănătate mintală

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății, Ministerul Educației		
Buget		
5.1.3. Furnizarea programelor de promovare a sănătății mintale în școli cu includerea identificării problemelor afective și combaterea agresivității		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de programe aprobate	Conform raportului, MSMPS de comun cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a fost elaborat și implementat un program pentru dezvoltarea abilităților sociale și emoționale la copiii din clasele primare. Programul constă din 14 module (împărțite în mod egal între abilități emoționale și abilități sociale), care sunt în curs de implementare în 10 școli primare din trei raioane Orhei, Nisporeni și Leova (octombrie 2019 - aprilie 2020).	Acțiunea în curs de realizare

Termen 2017-2021		
Responsabil: Ministerul Sănătății,		
Buget		
5.1.4. Desfășurarea campaniilor naționale de comunicare privind beneficiile modelului comunitar al serviciilor de sănătate mintală și de sensibilizare, informare în domeniul sănătății mintale		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de campanii desfășurate și implementate	În cadrul atelierelor desfășurate în 20 de comunități din raioane Briceni, Edineț, Ungheni, Orhei, Criuleni, Ștefan Vodă, Taraclia, Vulcănești au fost prezentate serviciile comunitare de sănătate mintală. 866 de persoane - reprezentanți al APL, instituțiilor educaționale, sociale etc., au participat la ateliere. Cu suportul proiectului moldo-elvețian MENSANA pentru CCSM: - au fost create pagini de Facebook, elaborate materiale promoționale cu informații actualizate cu privire la programul și contactele centrului, în deosebi important fiind accesibilitatea serviciilor pe timp de pandemie. ; - 3 sesiuni din programul de mentorat au fost dedicate comunicării și vizibilității (utilizarea unei terminologii adecvate de sănătate mintală în comunicarea publică, cum să vorbești cu presa și cum să creai povești de succes); Cu ocazia Zilei mondiale de prevenire a suicidului (10 septembrie), au fost pregătite și distribuite materiale informaționale pentru centrele comunitare de sănătate mintală. A fost distribuit comunicatul de presă cu ultimele date statistice din domeniu a fost publicat un spot promoțional pentru prevenirea suicidului. Cu ocazia Zilei mondiale a sănătății mintale cu tematica ”Să protejăm sănătatea mintală: e timpul pentru investiții” au fost elaborate spoturi video cu	Acțiunea în curs de realizare

	specialiști și beneficiari din centrele comunitare de sănătate mintală (Anenii Noi, Briceni, Sîngerei, Cimișlia) MENSANA Live - „Sănătatea mintală explicată simplu”, prima sesiune (9 iulie 2020): Conceptul implică un eveniment online cu participarea unei persoane cunoscută de publicul local care are o discuție deschisă cu un expert în sănătate mintală despre diferite subiecte interesante pentru publicul persoanelor cu vârste cuprinse între 16 - 60 de ani (activ online). Sesiunea online live a adunat 28 000 de vizualizări pe Facebook, a avut 8 parteneri de postare încrucișată și 3 parteneri media. Podcastul „Sunt bine” - Primul podcast despre sănătatea mintală în Republica Moldova. MENSANA este partenerul informațional al proiectului, oferind expertiză, informații și experți.	
Comentarii	Au fost desfășurate și implementate 20 de campanii în comunitățile din raioanele Briceni, Edineț, Ungheni, Orhei, Criuleni, Ștefan Vodă, Taraclia, Vulcănești	

Termen 2017-2021 Responsabil: Ministerul Sănătății, Buget		
5.2.1. Informarea beneficiarilor privind egalitatea îndrepturi (inclusiv dreptul la îngrijire, dreptul de a fi angajat în câmpul muncii, dreptul la familie, dreptul de a-și exercita capacitatea legală etc.)		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de instruiți și materiale promoționale elaborate și promovate	Nu este raportat în Informația generalizată cu referire la implementarea Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020 despre activitățile de sensibilizare organizate de către echipele multidisciplinare din CCSM, acțiuni de promovare online privind tipurile de servicii de sănătate mintală și particularitățile acestora. Chiar dacă raportul Statutului nu reflectă informație privind rezultatele atinse la acest indicator, acțiunea este în proces continuu de realizare, fiind oferit suport și colaboare cu organizațiile societății civile din domeniu, care în proiectele sale includ informarea persoanelor cu dizabilități privind drepturile.	Acțiunea în curs de realizare, ținând cont ca activitatea este planificată și pentru anul 2021
Comentarii	La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Termen 2017-2021 Responsabil: Ministerul Sănătății, Buget		
5.2.2. Informarea beneficiarilor privind opțiunea de a primi îngrijirile necesare în comunitate		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate

Nr de campanii și activități realizate	Nu este raportată informația cu referire la implementarea Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017–2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru anul 2020 despre activitățile de informare privind serviciile de îngrijire în comunitate pentru persoanele cu probleme de sănătate mintală.	Acțiunea în curs de realizare ținând cont că activitatea este planificată și pentru anul 2021,
Comentarii	La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Termen 2017-2021 Responsabil: Ministerul Sănătății, Buget		
5.2.3. Implicarea beneficiarilor în activități comunitare de comunicare și sensibilizare		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de activități realizate	Conform raportului MSMPS, 16 beneficiari au luat parte la elaborarea istoriilor privind experiențele lor personale ca persoane cu probleme de sănătate mintală. Istoriile au fost publicate și mediatizate, inclusive în rețele. Inclusiv prin intermediul proiectului MENSANA au fost elaborate o serie de filme care au prezentat istorii de succes privind incluziunea în comunitate a persoanelor cu sanatate mintală.	Acțiunea realizată

Termen 2017-2021 Responsabil: Ministerul Sănătății, Buget		
5.3.2. Protecția confidențialității, a datelor cu caracter personal și a integrității beneficiarilor serviciilor de sănătate mintală în articole scrise, fotografii, reportaje radio și video		
Indicatori stabiliți	Indicatori realizați	Descrierea progreselor înregistrate
Nr de emisiuni media realizate	Conform raportului MSMPS, a fost efectuat studiul privind abordarea problemelor de sănătate mintală în mass media, au fost studiate 5 site-uri online în perioada anilor 2013-2018. Rezultatele urmau a fi publicate în 2020, însă nu au fost identificate informații publicate.	Acțiunea în curs de realizare, ținând cont că activitatea este planificată și pentru anul 2021
Comentarii	Nr de emisiuni media realizate nu sunt indicate în raport. Studiul privind abordarea problemelor de sănătate mintală în mass media nu a fost publicat pentru interes public. La demersul înaintat MSMPS de către AO SOS Autism nu s-a primit răspuns oficial	

Constatări:

- Raportul anual 2020 privind implementarea Programului național de sănătate mintală a fost elaborat și publicat în termen;
- Raportul este structurat în format ușor de analizat rezultatele și activitățile realizate;
- Raportul nu include date cu privire la resursele financiare utilizate pentru acțiunile planificate;
- Raportul include parțial informația pentru rezultatele atinse, fără a include rezultatele obținute de partenerii Programului;

Recomandări:

- 1) Elaborarea Raportului de evaluare a impactului Programului național de sănătate mintală la mijloc de termen;
- 2) Includerea în raportul anual al PNSM a tuturor datelor privind indicatorii realizați de autorități, CCSM și parteneri;
- 3) Publicarea și promovarea tuturor materialelor informative, promoționale, studii, metodologii elaborate în cadrul Programului;
- 4) Includerea costurilor utilizate pentru fiecare acțiune realizată pentru înțelegerea obiectivă a gradului de acoperire a acțiunilor;
- 5) Extinderea perioadelor de desfășurare a Campaniilor de informare sensibilizare privind implementarea programului de sănătate mintală;
- 6) Continuarea colaborării cu organizațiile societății civile pentru dezvoltarea serviciilor de suport în comunitate pentru persoane cu sănătate mintală;
- 7) Expedierea rapoartelor de implementare a PNSM partenerilor de dezvoltare în vederea argumentării necesității suportului acestui domeniu și în continuare;

Totalurile discuțiilor focus grupurilor și chestionarelor beneficiarilor focus grupurilor:

În urma focus grupului realizat cu CCSM din 10 raioane s-a constatat că, programul este binevenit și calitatea serviciilor este îmbunătățită, specialiștii au fost instruiți în domeniul sănătății mintale și reformele în domeniu trebuie să se continue, cu atât mai mult, este necesară instruirea în domeniul autismului, deoarece crește numărul de persoane cu autism în RM. Serviciul de sănătate mintală trece printr-un proces de dezvoltare, reformă de câțiva ani. Planul de sănătate mintală este unul bine structurat, dar este nevoie să avem mecanisme întăririi de referire corectă a beneficiarilor multisectorial, intervenție complexă: medical, social, psihologic.

Problemele cu care se confruntă specialiștii CCSM sunt:

- insuficiența de resurse umane
- psihologii nu sunt pregătiți în psihologie clinică
- sunt dificultăți în contactarea cu familia beneficiarului
- arderea profesională
- sunt centre care nu au accesul necesar pentru toate categoriile de persoane cu dizabilități, nu au un oficiu stabil și echipat pentru lucrul cu asemenea beneficiari.
- nu sunt servicii de plasament temporar. Este nevoie de suport în situații de: tulburări mintale severe, tulburări de comportament la copii adolescenți. În asemenea cazuri, CCSM sunt limitate în oferirea serviciilor. Aici este nevoie de colaborare cu serviciile sociale. Serviciile „Locuință protejată,, și „Casa comunitară,, nu sunt create și dezvoltate în toate raioanele pentru acoperirea beneficiarilor dezinstituționalizați și este necesitate mare în aceste servicii.

În ceea ce privește colaborarea intersectorială, nu toate centrele au acorduri de colaborare cu DAS sau cu SAP din cadrul Direcției de educație, ceea ce nu are efect complex asupra serviciilor prestate persoanelor și copiilor cu probleme de sănătate mintală.

La întrebarea, ce trebuie să fie luat în considerație de autorități când dezvoltă servicii comunitare pentru persoane cu probleme de sănătate mintală, s-a menționat de reprezentanții CCSM că:

- este necesar să fie un specialist instruit, care să ofere suport în socializare, monitorizare, activități de ergoterapie, dezvoltarea abilităților de muncă
- este necesar să fie instruiți și familia persoanelor cu problem de sănătate mintală. Ar fi perfect pentru a crea un serviciu de suport pentru rude
- sunt necesare instruirii pentru asistenții medicali comunitari, care nu au capacitate să ofere suportul necesar persoanelor cu probleme de sănătate mintală
- sunt necesare instruirii pentru administrația publică locală, periodic.

În urma focus grupului realizat cu DAS din 10 raioane s-a constatat că, asistenții sociali nu cunosc despre Programul național privind sănătatea mintală pe 2017-2021 și colaborarea cu CCSM este în majoritatea raioanelor slab dezvoltată. Asistenții sociali comunitari obligator monitorizează persoanele cu problem de sănătate mintală, însă nu este o colaborare cu asistenții medicali comunitari, care la fel au obligația să monitorizeze aceste persoane. De aici reiese, că colaborarea dintre sectorul social și medical este dificilă și necesită îmbunătățire ca serviciile să fie suficient de calitative la nivel local.

Asistenții sociali au menționat, că pe parcursul anului 2020 nu au participat la instruirii organizate în domeniul sănătății mintale și le este foarte greu să facă față lucrurilor când se confruntă cu diferite cazuri de criză a beneficiarilor cu problem de sănătate mintală. Deseori

La întrebarea, ce trebuie să fie luat în considerație de autorități când dezvoltă servicii comunitare pentru persoane cu probleme de sănătate mintală, s-a menționat de reprezentanții DAS că:

- este necesar de creat servicii în dependență de nevoile beneficiarilor. Asistând la ședințe cu echipa multidisciplinară organizate de ANSA, cam toate raioane spun că întâmpină probleme cu lipsa serviciilor pentru persoane cu dizabilități mintale. Politica de dezinstituționalizare se ciocnește de lipsa serviciilor alternative dezvoltate ca „Locuință protejată,, și „Casa comunitară,,.

În urma chestionării beneficiarilor s-a constatat că ei accesează următoarele servicii oferite de către CCSM:

- Consultațiile medicului psihiatru;
- Medicamente gratuite, care acoperă medicația în totalitate sau parțial;
- Consultațiile psihologului (ședințe de psihoterapie individuală sau de grup);
- Fizio – proceduri.

La aspecte ale vieții care s-au îmbunătățit, accesând serviciile oferite de CCSM, au menționat că:

- Beneficiarii declară că starea lor de sănătate s-a îmbunătățit, sunt internați mult mai rar sau deloc, în spitalul de psihiatrie, ca efect al vizitelor regulate la medicul psihiatru, psiholog, respectarea medicației, accesului la medicamentele necesare;
- Beneficiarii se află sub supravegherea medicului psihiatru în permanență și în caz de acutizare, au posibilitatea să meargă pentru o consultativă;
- Pacienților li se prescrie regulat medicamentele de care au nevoie. Pentru aceasta, ei merg o dată în lună, sau mai des, la medicul psihiatru din cadrul CCSM pentru rețetă și pentru consultație;
- Atitudinea medicilor psihiatri din cadrul CCSM este una mult mai bună, atentă, responsabilă în comparație cu medicii psihiatri din spitalul de psihiatrie;
- Pacienții beneficiază de consultațiile psihologului, cu ajutorul lui soluționează anumite probleme psihologice, de relaționare în familie, comunicare, etc.

Toți beneficiarii intervievați și-au exprimat aprecierea înaltă pentru serviciile pe care le oferă CCSM.

Cele mai frecvente solicitări cu care se adresează beneficiarii la medicul de familie sunt

- Preluarea probelor pentru analize medicale generale;
- Prescrierea tratamentelor pentru bolile cronice și acute de alt spectru și cel psihiatric;
- Consultațiile medicilor specialiști;
- Prescrierea rețetelor pentru medicamente și cele compensate;
- Efectuarea procedurilor în cadrul cabinetelor de triaj.

Conlucrarea dintre medicului de familie și medicul specialist din cadrul CCSM, este apreciată de către unii beneficiari ca fiind una bună. Cei doi comunică pentru a soluționa problemele de sănătate ale beneficiarilor. Alți beneficiari susțin, că medicul de familie nu este informat despre istoricul de boală și de tratament din cadrul CCSM.

Unii Beneficiari susțin, că solicitările lor către DASPF, au fost soluționate parțial:

- ”Am primit încălțăminte specială, o dată în an”;
- ”Niciodată nu am beneficiat de alocații bănești, deoarece la calcularea veniturilor familiei noastre, suma acumulată depășește limita de plată.
- „Beneficiem doar de compensații pentru transport”;
- ”Niciodată nu mi-a fost acordată o foaie de odihnă la sanatoriu”;
- ”Mi se oferă compensații pentru căldură, dar pentru aceasta trebuie să prezint toate documentele în fiecare an, ceea ce e foarte solicitant”.

Alte servicii socio-medicale, în localitatea/raionul beneficiarilor, ori nu există, ori beneficiarii nu cunosc și nu beneficiază de serviciile lor.

Nimeni din beneficiarii chestionați nu intenționează să creeze organizații comerciale/non comerciale.

Doar doi din beneficiarii intervievați au declarat că sunt încadrați în câmpul muncii, parțial. Ceilalți au declarat că nu pot activa, sau nu găsesc un loc de muncă potrivit.

Toți beneficiarii chestionați s-au declarat independenți în ce privește autogestiunea și nu au nevoie de suport în timp ce se află acasă sau la serviciu.

Dintre propunerile pe care le-au sugerat beneficiarii, pentru îmbunătățirea serviciilor pe care le oferă CCSM, DAS și CMF și care ar contribui la rezolvarea problemelor de sănătate cu care se confruntă:

- Mărirea alocațiilor, pensiilor de dizabilitate;
- Servicii de reabilitare sanatorială;
- Oferirea de medicamente gratuite, conform medicației, în totalitate;
- Servicii de diagnostic medical.